

veščine, ki nam omogoča vedno znova opustiti pridobljena znanja. Opuščanje pa je značilnost lenobe, ki jo fleksibilni trg delovne sile paradoksalno uporabi za stvarjenje nove figure lenuha, ki je produktiven za kapital. Lenuha, ki je stalno dejaven z opuščanjem priučenih veščin in ki mu delo pomeni zgolj lupino navade, ki jo zapolni poljubna vsebina. »Navada delati (to ali ono) zdaj sama postane forma dela, objekt navade v formi konkretnega dela se zreducira na navado samo kot objekt« (str. 235). Ob tej tezi se avtor marginalno dotakne tudi vprašanja univerze in ugotavlja, da je danes univerza vse manj kraj proizvodjanja ekspertov in specialistov. Proizvaja namreč posameznike, izučene v poznavanju tržnih razmer in zahtev trga dela. Morda gre tu teza predaleč, ko instituciji univerze pripisuje zmožnost prilagajanja tržnim razmeram. Preden se univerza preoblikuje z namenom prilagoditve trgu, se na trgu lahko oblikujejo popolnoma drugačni pogoji, kot so vladali na začetku procesov sprememb univerze.

Če bralec pričakuje vezavo tematike na aktualna dogajanja preganjanja lenuhov zaradi krize kapitalizma ali pa apologijo lenobe, je lahko malce razočaran, saj je delo na aktualne dogodke pripisuje le na začetku in koncu. Glavnino sestavlja analiza bogatega zgodovinskega in literarnega materiala, kjer s koncepti že omenjenih filozofov beremo zapise zgodnjih krščanskih asketov – Tomaža Akvinskega, Cervantesovega Don Kihota, Goetheja in Mozartovega Don Giovannija. Kljub temu pa je lahko delo zanimivo za študente, ki iščejo navezavo na aktualne dogodke prav zaradi izčrpane predstavitve lacanovske teorije želje. Želimo si lahko, da poglavje z imenom *Opomba k libidinalni metriki* preberejo ekonomisti, ki verjamejo postavkam neoklasične ekonomske teorije o subjektu, katerega želja ni problematična, čigar preference so primerljive in jih je mogoče hierarhično razvrščati. Tu avtorju uspe teoretsko in pedagoško produktivna primerjava evklidskega in libidinalnega prostora, s katero razloži nekaj osnovnih postavk lacanovske psihoanalize. Morda je tu delo najbolj dostopno študentom, ki bi se želeli poučiti o tej miselni tradiciji. V libidinalnem prostoru ničelna razdalja med dvema točkama ne pomeni tudi njune identitete. Identiteta objekta s samim seboj prinaša samorazliko. Užitek je opredeljen kot negativna razdalja, ki ukrivi libidinalni prostor in omogoča razdaljo objekta do samega sebe. Užitek je torej izključen iz evklidskega prostora, kjer se nahaja kartezijanski subjekt, ki ve, česa si želi, subjekt, ki ne potrebuje nikakršne zapreke do objekta želje, ki bi šele omogočila konzumiranje užitka. To poglavje pa se nahaja šele v drugi polovici dela, tako da se od bralca, ki prične na začetku, pričakuje nekaj predznanja ljubljanske lacanovske šole in Heglove filozofije.

Igor Vobič

**Nick Davies: Zgodbe s ploščate Zemlje: Laži, izkrivljanja in propaganda v globalnih medijih. Mengeš: Ciceron, 2011.
463 strani (ISBN 978-961-6627-24-5), 27,56 EUR**

V strokovni monografiji *Zgodbe s ploščate Zemlje: Laži, izkrivljanja in propaganda v globalnih medijih* Nick Davies, novinarski in uredniški veteran britanskega *Guardiana*, razgrinja oblastna razmerja in odločevalske dinamike sodobne industrije novic, pri čemer na številnih primerih manipulacij in laži, naivnosti in nespretnosti ter resnicoljubnosti in propagande očrta prepletanje simbioze in konflikta v odnosih med novinarstvom, gospodarstvom in politiko. »Začenja pa se ta zgodba z novinarji, ki vam bodo mirno zagotavljali, da je Zemlja ploščata, ker tudi v resnici mislijo, da bi lahko bila« (str. 36). Strokovno monografijo, ki je okrepljena s podatki, pridobljenimi z znanstvenoraziskovalnimi metodami, poleg prologa in epiloga tvorijo štirje povezani deli. V prvem delu Davies s primeri kritično opredeljuje osrednji pojem knjige

»zgodbe s ploščate Zemlje« ter razgrinja vzajemni odnos med množičnimi mediji in politično-ekonomsko močjo, ki se mu v naslednjih treh delih podrobneje posveti. V drugem delu se tako loteva industrializacije uredništev sodobnih medijskih hiš, tretji del namenja skupni logiki služb za odnose z javnostmi in množičnih medijev, v četrtem delu pa razpravo zaokrožuje z »internimi zgodbami« s Fleet Streeta, londonske ulice, na kateri imajo sedež najpomembnejši britanski časopisi. Davies v knjigi natančno popisuje mračno empirično realnost novinarstva in političnega življenja v tako imenovanih starih demokracijah, predvsem Veliki Britaniji, pri čemer pa ne dvomi o prevladujoči paradigmi novinarstva in medijev v teh državah. Normativne predispozicije novinarstva, ki izhajajo iz liberalnih idej demokracije in svobodnega trga, jemlje kot samoumevne.

V prvem delu Davies s primerom postopanja množičnih medijev v poročanju o »milenijskem hrošču« ali »Y2K virusu«, zaradi katerega naj bi prvega januarja 2000 »propadel svet« (str. 14), razgalja vzorce širše kulture novičarske proizvodnje, ki jo zaznamuje zanemarjanje temeljnih idej novinarstva – natančnosti, transparentnosti in odgovornosti. Pomemben del analize posveča razmerju med mediji in politično-ekonomsko elito, s posebnim poudarkom na Rupertu Murdochu in njegovem News Corporation: »Murdoch je izjemno uspešen poslovnež, povprečno sposoben novinar in brutalen, brezobziren nasilnež« (str. 22). Davies zavrača poenostavljene razlage »poraza medijev« (str. 19), kot sta ugajanje željam velikih oglaševalcev in podrejenost uredništva diktatom lastnikov. Prakse »novih korporacijskih lastnikov« namreč ločuje od njihovih »propagandističnih prednikov« (prav tam); ugotavlja, da oblast ne deluje linearno, neposredno in od zgoraj navzdol, temveč je vseprisotna in celo dopušča »prostitucijo« – novinarji tako lahko »celo poljubno izbirajo med različnimi ideološkimi usmeritvami, dokler te prinašajo dobiček« (str. 22). V tem kontekstu Davies s številnimi primeri implicitno opozarja na paradokse utelešenja »svobodnega tiska« v Severni Ameriki in Evropi v lastninski pravici njegovih lastnikov, in ne v osebnosti pravici do komuniciranja. Avtor ugotavlja, da novi korporacijski lastniki medijske hiše uporabljajo za sklepanje zavezništev s politiki, ti pa jim v zameno pomagajo pri njihovih drugih poslih – na primer s partikularnim vplivanjem na spremembo zakonodajnega okvira. Medijski lastniki se neposredno vmešajo v delovanje uredništva praviloma takrat, ko to s svojimi izdelki škoduje njihovim drugim poslovnim interesom.

V drugem delu avtor razkriva procese »tovarni novic« in dinamike »reciklažnega novinarstva« ter nakazuje njihove negativne posledice za vstopanje ljudi v družbeno življenje in participacijo v njem. Z osebnimi zgodbami novinarjev in prepoznavanjem sprememb strukturnih vzorcev Davies ugotavlja, da so večje medijske hiše zdesetkale uredništva in kot glavni imperativ postavile hitrost. Sodobni novinarji zato delajo več ur na dan kot pred nekaj leti/desetletji in so pod stalnim časovnim pritiskom: »Novinarji ne zmorejo opravljati preprostih, osnovnih nalog svojega poklica. Svojim bralcem preprosto ne zmorejo povedati resnice o področju, ki naj bi ga novinarsko obvladali« (str. 71). Davies z analizo vodilnih britanskih dnevnikov (*The Time*, *Guardian*, *Independent* in *Daily Telegraph*) ugotavlja, da je 60 odstotkov prispevkov v celoti ali večinoma prepisanih iz objav tiskovnih agencij in/ali iz piarovskih sporočil, 20 odstotkov vsebin vsebuje vsaj bistvene dele takšnih sporočil, ki jim nato v uredništvih dodajo aktivno pridobljene informacije ali podatke, pri osmih odstotkih prispevkov se vira ne da prepoznati. V preostalih 12 odstotkih prispevkov je raziskava, ki so jo opravili s programi za ugotavljanje izvirnosti avtorskih del, pokazala, da so jih novinarji napisali na podlagi informacij, ki so jih pridobili sami.

Kljub dolgoletnim novinarskim in uredniškim izkušnjam pri *Guardianu* ter številnih drugih medijih Davies gradiva ni zbiral sam, temveč je med drugim sodeloval z raziskovalno ekipo študentov novinarstva na cardiffski univerzi in tamkajšnjimi uglednimi raziskovalci, med katerimi je tudi profesor Bob Franklin, sicer urednik vodilnih znanstvenih revij na področju novinarskih študij. Z njihovo pomočjo in s sodelovanjem številnih novinarjev, ki so želeli ostati anonimni, Davies ugotavlja, da mediji kot tovarne novic niso strogo zbirokratizirana

okolja z jasno delitvijo dela in odgovornosti odločanja: »Marsikaj se dogaja, ko si novinarji iz rok v roke porivajo krhke delčke informacij, kadar so pod pritiskom vseh teh nasprotujočih si zahtev – delaj, kar delajo drugi, objavi ekskluzivno zgodbo, ukradi ekskluzivno zgodbo, prodaj časopis, prodaj že obrabljene novice, prihrani denar, ustvari dobiček, pridobi prijatelje, škoduj sovražnikom, pohiti, udari, popači, prilagajaj se fotografiji, prilagajaj se prostoru, udari na prvi strani, zakoplji nekam na notranjih straneh. Ne, v tem ni zarote, to je zgolj velika zmešnjava« (str. 186).

V tretjem delu se Davies ukvarja s prepoznavanjem logike te »velike zmešnjave«; ugotavlja, da je celotna struktura nacionalnih in globalnih medijev ter tiskovnih agencij v svojem bistvu neodporna do lažnih in vsiljenih zgodb, ki jih agencije za odnose z javnostmi ustvarjajo v imenu komercialnih in/ali političnih interesov. Avtor z razgrinjanjem številnih primerov industrije odnosov z javnostmi prepozna metode ugotavljanja občutkov in prepričanj ciljnega občinstva ter zavestnega prirejanja sporočanja tako, da se sklada s temi občutki in prepričanji ter z logiko delovanja množičnomedijskega novinarstva. »Če so se odnosi z javnostmi v dvajsetih letih prejšnjega stoletja razvili v ZDA zato, da bi pomagali nadzorovati iracionalna čustva množic, danes ta industrija iracionalna čustva samo še podžiga. In to globalno« (str. 246). V zadnjem delu poglavja se Davies ukvarja z državno propagando in aktivnostmi enega »ključnih dobaviteljev« informacij britanskim in ameriškim novinarjem v času iraške vojne – sklenjeno mrežo obveščevalnih agencij, vojaških enot in vladnih uradov, ki od sebe dajejo »strateško komuniciranje« (str. 247). Posebno pozornost Davies namenja aktivnostim ameriške obveščevalne agencije CIA, pri čemer je »samo po sebi šokantno«, da je glede na dostopne podatke in pričevanja njena mreža razpredena po vseh najprestižnejših uredništvih v ZDA – samo *New York Times* je pod krinko v svojih vrstah gostil deset agentov (str. 274).

V četrtem delu, ki ga Davies naslovi *Interne zgodbe*, skozi študije primerov britanskih časopisov *Sunday Times*, *Observer* in *Daily Mail* bralca seznanja z »mračnimi silami« – praksami podkupovanja, korupcijo in krajami zaupnih informacij, ki so jih normalizirale partikularne interesne mreže novinarjev, policistov in politikov. Davies je s temi primeri kar nekaj let pred »prisluškovalno afero«, zaradi katere je Murdochov tabloid *News of the World* zaprl svoje uredništvo in ustavil tiskarske stroje, opozarjal na podobne prakse nekaterih britanskih medijev, ki so prisluškovalne naprave nastavljali v razdelilne omarice blizu stanovanj nekaterih britanskih javnih osebnosti, tudi medijskih. Z natančnim razkrivanjem kulturnih vzorcev delovanja tabloidnih časopisov nakazuje, da senzacionalističnim poenostavljenjem in morbidno radovednostjo podstavljajo grožnjo demokraciji, spodbujajo cinizem in zmanjšujejo zanimanje za politiko, ker se izogibajo pravim političnim vprašanjem v prid površinskim političnim škandalom. Tovrstne usmeritve, ki se odmikajo od temeljnih postulatov novinarske etike, se v Daviesovih primerih sprevrtačajo v nekaj, kar z novinarstvom nima veliko skupnega.

Delo *Zgodbe s ploščate Zemlje: Laži, izkrivljanja in propaganda v globalnih medijih* ponuja osupljiv pogled v logiko sodobnega medijskega okolja, predvsem britanskega, katerega paradokse Davies razdela s subtilno analizo artikulacij med strukturo in delovanjem novinarjev. Knjiga zato ni le dobrodošlo branje za raziskovalce ter študente novinarstva in medijev, temveč tudi ali predvsem za novinarje in njihovo občinstvo, saj imajo nekateri trendi britanskega in ameriškega novinarstva transnacionalni značaj. Ob tem lahko Daviesu zamerimo le, da se ne ukvarja s paradigmatskimi vprašanji »svobodnega tiska«, ki se skrivajo v normaliziranih razmerjih med koncepti oblasti, lastništva in participacije ter zaradi svojih normativnih predispozicij pomembno zaznamujejo temeljno načelo novinarstva – povezovanje državljanov s političnim življenjem. Nedvomno pa Daviesu uspeva – tudi s prefinjenim publicističnim stilom – bralcu prikazati strukturne težave sodobne medijske sfere in ga prepričati, da je imel Joseph Pulitzer, nekdanji urednik in novinar, vsaj v nečem prav: »Ciničen, pohlepen, demagoški in pokvarjen tisk bo sčasoma ustvaril ljudi po svoji podobi.«